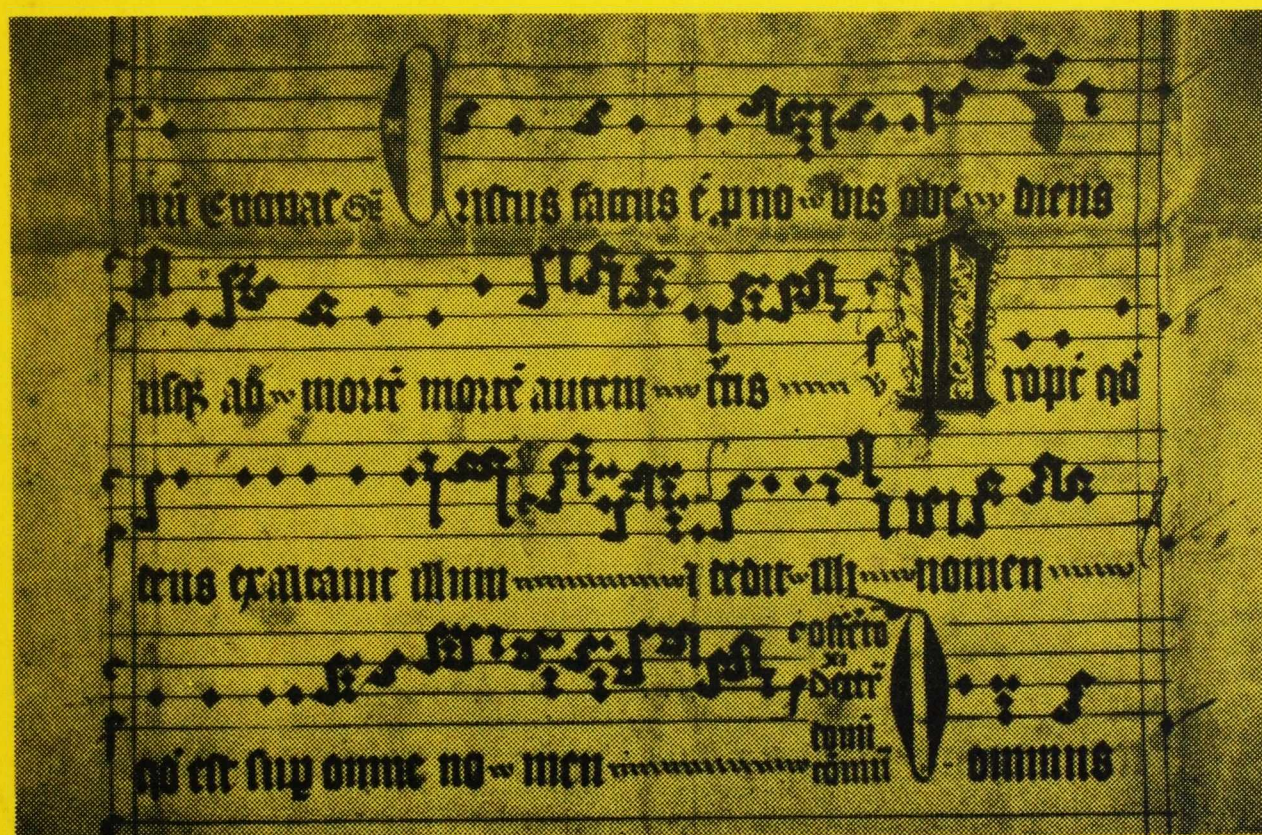

Tijdschrift voor Gregoriaans

Tijdschrift voor Gregoriaans
Verschijnt 4 keer per jaar
Jaargang 11, juni 1986

Contactorgaan van de "Amici Cantus Gregoriani".
Redactie: Zr. Marie-Louise Egbers, Jos Leenen, Wim Mahieu,
Ton Tromp

Redactie en administratie: Torenhoekstraat 14
5056 AN Berkel-Enschot
Tel.: 013-331094

Abonnement fl. 25,-- per jaar over te maken op rek.no.
42.06.65.323 van de AMRO-Bank te Geldrop.
Giro van de bank 10.65.135 t.n.v. H. Berkers

Druk: Drukkerij van Stiphout bv - Helmond

De "Amici Cantus Gregoriani" is een kring van mensen die zich verbonden weet met het Gregoriaans en door een jaarlijks terugkerende financiële bijdrage de verschijning van dit tijdschrift alsmede andere op het Gregoriaans gerichte activiteiten mogelijk maakt. Inlichtingen op het redactie-adres.

Losse nummers (ook van oude jaargangen): fl. 7,50 per stuk.

Bij de voorplaat:

Fragment uit een van de ruim zeventig Gregoriaanse handschriften die in Hongarije worden bewaard. Hier is het Graduale Christus factus est zichtbaar, afkomstig uit een vijftiende-eeuws manuscript in hoefnagelnotatie.

VAN DE REDACTIE

Een veel gebruikt en daarom haast banaal spreekwoord luidt "er is een tijd van komen en een tijd van gaan". Het lijkt dan haast vanzelfsprekend dat ook mensen komen en mensen gaan, alsof het een wet is van de mechanica, die automatisch wordt uitgevoerd. Dat is echter niet het geval als we dit spreekwoord toepassen op de concrete situatie die nu is ontstaan in het bestuur en in de redactie van ons tijdschrift.

Ruim een jaar geleden kondigde de voorzitter van het bestuur, Silvère van Lieshout, de komst aan van drie nieuwe bestuursleden en een nieuw redactielid. Dat was de tijd van komen. Inmiddels is ook de tijd van gaan aangebroken. De voorzitter van zojuist en Ger Koppelaars, in veel opzichten zijn rechterhand, hebben de wens te kennen gegeven zich uit bestuur en redactie te willen terugtrekken. Het is een moeilijke opgave hen te bedanken voor het vele werk, dat zij hebben verricht voor de Amici Cantus Gregoriani, omdat de opsomming van alle activiteiten wellicht niet compleet zal zijn. Toch is een woord van dank natuurlijk op zijn plaats, al was het alleen maar omdat het gaat om enkele pioniers van het eerste uur, die samen met enkele anderen het initiatief namen tot oprichting van de Amici. Wij weten zeker dat zij zich nog intensief met het Gregoriaans zullen blijven bezighouden en spreken de hoop uit, dat wij hun werk in de toekomst met evenveel enthousiasme en inzet kunnen voortzetten.

Het vertrek van Silvère en Ger deed twee vacatures in de redactie ontstaan, die intussen zijn opgevuld door Zr. Marie-Louise Egbers en Wim Mahieu. Al direkt bruisten zij van de ideeën, waarvan de uitwerking is terug te vinden in het vernieuwde Tijdschrift dat voor u ligt. Naast de gebruikelijke rubrieken "uit het koor geklapt" en "plaatbespreking" zijn er nieuwe rubrieken over de wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van het Gregoriaans, een rubriek over de koorpraktijk en een over liturgie. De verschillende vaste rubrieken worden voortaan met een vignet aangeduid; de redactie hoopt hiermee het geheel overzichtelijk te maken. Daarnaast vestigen wij de aandacht graag op het verslag van de Amici-reis naar Argentau, die na Pasen werd gehouden. Misschien een tip voor de vakantie?

BESTUURSNIEUWS

Sinds 1 januari 1986 bestaat het bestuur van de Amici Cantus Gregoriani uit de volgende personen:

Zr. M-L. Egbers
Mevr. M. Lambriex (secretaris)
Dhr. B. Lamers
Dhr. J. Leenen
Dhr. P. Mennen
Dhr. H. Peeters
Dhr. T. Tromp (voorzitter)

Het secretariaat is gevestigd in Berkel-Enschot, Torenhoekstraat 14.

Een van de kwesties waarmee het bestuur zich momenteel voornamelijk

bezighoudt, is de juridische vorm van de Amici: worden wij een stichting of een vereniging? Het bestuur is geneigd deze vraag te beantwoorden in de richting van een stichting. Hiervoor moeten nog denodige stappen worden gezet.

Tevens is een belangrijk onderwerp van gesprek: het getuigschrift van de dirigenten-cursus. Ook hierover zijn de besprekingen nog in volle gang, maar t.z.t. zult u in het tijdschrift meer informatie kunnen vinden.

KOORPRAKTIJK

De communio "Gustate et videte" staat aangegeven voor de 14e zondag door het jaar en wel voor alle drie jaren: A, B en C. Ook op de weekdays van maandag t/m vrijdag wordt hij gezongen. Voor de zaterdag wordt verwezen naar de communio "Quod dico vobis". Bijna de hele week dus, tenzij er op één van die dagen een heilige gevierd wordt.

De 14e zondag valt dit jaar op 6 juli. Het directorium doorbladerend constateer ik, dat er inderdaad twee feesten tussen 6 en 13 juli vallen: 9 juli de HH.Martelaren van Gorcum en 11 juli de H. Benedictus.

Wat ik hier over de weekdays zeg, geldt in de praktijk meestal alleen voor de kloosters, waar ook door de week in de Eucharistie gezongen wordt. In de parochiekerken hebben we hoofdzakelijk met de zondagen te maken.

Wanneer dit blad voortaan een koorpraktisch artikel opneemt, is het geen overbodige luxe in dit eerste artikel eens wat dieper in te gaan op het liturgisch kader van een gezang. Zeer zakelijk heb ik dat hierboven aangeduid. Een tweede aspect daarvan is te kijken naar de inhoudelijke kant, d.w.z. naar de relatie die er bestaat tussen de teksten van het bewuste gezang en de overige teksten van het misformulier.

CO. III
RBIKS

Ps. 33, 9

L 152
E 320

G

Ustá-te et vi-dé-te, quó-ni-am sú-á-vis

est Dómi-nus: be-á-tus vir, qui spe-rat in

e-o. T.P. Alle-lú-ia.

Ps. 33, præter v. 9.

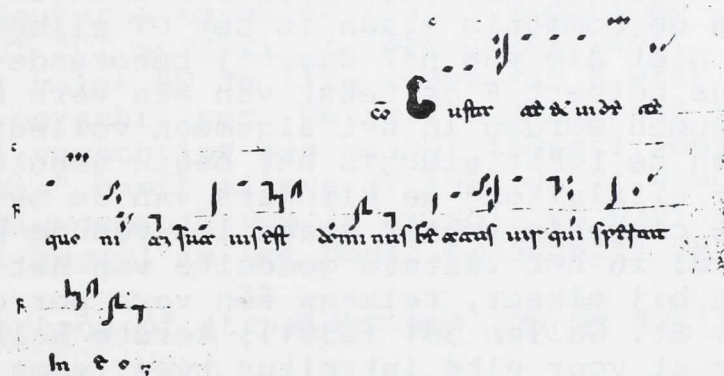
Grad. Rom. 1974

Proeft en ziet hoe zoet de Heer is:
zalig hij die op Hem vertrouwt.

Omdat we hier te maken hebben met een psalmtekst (ps. 33,9) en we daarbij konstateren, dat voor de drie jaren A, B en C dezelfde communio wordt aangegeven, kan ik vermoeden dat de relatie met de evangelietekst niet zo direkt is als dikwijls wel het geval is. Vaak is de communio zelfs een letterlijke aanhaling van een fragment. Het is vooral voor een dirigent belangrijk, het hele misformulier vooraf te bestuderen, om tijdens de repetities ook liturgisch de betreffende gezangen te kunnen duiden.

Bekijken we de communio als muzikale compositie, dan hebben we te maken met een mooi regelmatig gebouwde antifoon van twee zinnen, die beide eindigen op de mi, de tonica van de 3e modus en zelfs met dezelfde slotformule. Het contrast wordt gevormd door de hoogte van de tenor. In de eerste zin is dat de do, in de tweede zijn dat de la en de sol.

Interessant is te zien, dat verschillende handschriften in de eerste zin de si geven (de 5e vanuit de mi!): de Franse handschriften Albi en Saint-Yrieix b.v., Beneventum VI:34 is een voorbeeld van een Italiaans manuscript. De Duitse handschriften neigen in zo'n geval meer naar de do dan naar de oorspronkelijke halve toon er onder. Daar is Klosterneuburg weer een voorbeeld van. Het volgende manuscript geeft heel duidelijk de si.

Le Codex VI-34 de la Bibl.
Capitulaire de Bénévent:
Graduel de Bénévent

Natuurlijk is de psalm bij de communio psalm 33.

Wanneer we het Antiphonale Monasticum bekijken, zien we voor de 3e modus-psalmodie twee mogelijkheden: de tenor op do en de tenor op si (blz. 1222). De tweede mogelijkheid is een korrektie op de eerste. Vergelijken we antifonen uit dit boek met antifonen uit het + twintig jaar eerder uitgegeven Antiphonale Romanum, dan zien we eenzelfde soort korrekties binnen de antifonen. In het artikel hierna ziet u het notenbeeld van de psalmodie.

Ook in het graduale van 1974 is te zien, dat Solesmes in het deel voor de eigen orde dergelijke korrekties heeft aangebracht (vgl. blz. 686-877: "dilexi ...")

In de Mis worden antifoon en psalmverzen steeds afwisselend gezongen, dus: a. - psv. a. - psv. - a. Het begin en einde is dus de antifoon, de psalmodie mondt daar altijd in uit.

Het zingen gaat door, zolang de handeling duurt, in dit geval het communiceren. De duur ervan bepaalt dus in feite het aantal psalmverzen.

Tenslotte is het de moeite waard deze schitterende communio in zijn geheel nog eens te bekijken. De melodie komt logisch en fraai uit de tekst voort. Vooral doelend op de tekst schrijft Dom Nicolaas de Boer in "Confessio et Pulchritudo" deel V:

"Het is de communio bij uitstek, die iedere dag gezongen zou kunnen worden. In de oude liturgie was het ook zo."

Zr. M-L. Egbers

DE PSALMTOON VAN HET VERS VOOR DE INTROITUS EN
DE COMMUNIO IN DE IIIe MODUS

Over de reciteertoon van de IIIe modus zijn inmiddels vele publikaties verschenen. Dit artikel zal zich grotendeels beperken tot de middencadens, de "cadence tonique" van de eerste versheft van het psalmvers. De voornaamste bronnen voor deze studie waren:

- a) Het manuscript Einsiedeln 121 (E), St.Galler neumen, circa 970. De neumen uit dit handschrift zijn uitgeschreven in het Graduale Triplex (GT). Van de communio staan in het GT alleen de neumen van de antifoon, niet die van het daarbij behorende psalmvers. Van elke introitus noteert E de tekst van één vers of een gedeelte hiervan. De neumen worden in het algemeen volledig uitgeschreven, ook al is van de tekst slechts het begin genoteerd, al dan niet gevolgd door uitsluitend de klinkers van de overige woorden. De versen voor de communio echter staan los van de bijbehorende antifoon genoteerd; in het laatste gedeelte van het manuscript staan alle versen bij elkaar, telkens één vers per communio.
- b) Het versicularium St. Gallen 381 (G381), eerste helft 11e eeuw. Dit manuscript bevat voor elke introitus twee (soms vier) psalmversen en voor elke communio meestal drie versen. Het betreft hier de tekst en de volledige neumen van de versen, niet die van antifoon.
- c) Het handschrift St. Gallen 376 (G376), 11e eeuw. Dit volledige graduale vermeldt na elke introitus één vers en na elke communio één of twee (en soms drie) psalmversen. Op een enkele uitzondering na wordt elk vers geheel met neumen uitgeschreven.
- d) Van de diastematische manuscripten werd voornamelijk Beneventum VI-34 (By) geconsulteerd (11e/12e eeuw), alsmede Parijs B.N.776 (Albi, vòòr 1079). Van de overige belangrijke adiastematische St. Galler handschriften kon géén gebruik gemaakt worden van St. Gallen 359, omdat dit de introitus en de communio niet uitschrijft, en ook niet van St. Gallen 339, omdat hierin zelden (en dan nog onvolledig) een psalmvers voorkomt.

1. De modus van de antifoon bij de introitus en de communio.

Voor het bepalen van de modus is behalve de laatste toon van het gezang (finale cadens), ook de laatste toon van elk woord van belang. Bijvoorbeeld in de communio "Gustate" (GT 303):

"Gustate (si; ten onrechte als do gedrukt) et videte (la)
quoniam (mi) suavis (la) est (sol) dominus (mi)".

Een typisch deuterus-gezag met finalis mi, de kwint si, en daartussen de terts en de kwart. Beide laatste structuurtonen sol en la zijn eigen aan de IVe modus, maar het belang van de si daarboven stempelt dit gezang tot de kwintdeuterus (III).

2. De psalmtoon van de modus.

Het bepalen van de modus is eigenlijk alléén van belang voor een antifoon (bijvoorbeeld introitus en communio), omdat hierbij een "gestandaardiseerde" psalmtoon gezongen wordt. Voor het bepalen van de modus kan uitgegaan worden van:

a. de finale cadens

Wanneer de mi als slottoon gebruikt wordt, kan dit bij de misgezingen een kwintdeuterus (III, mi-si) of een kwartdeuterus (IV, mi-la) zijn. De tertsdeuterus komt in de psalmversen in het graduale niet voor. Van de 39 onderzochte gezangen zijn er 4 die in GT als IIIe modus, maar in E, G381 en G376 als IVe modus voorkomen.

b. de tussencadensen

Wanneer de sol, zeker in het begin van het gezang, veelvuldig als tussencadens (en soms tevens als finale cadens van de antifoon) optreedt, kan de voorkeur gegeven worden aan de VIIIE modus. In twee gevallen van de 39 schrijft het GT de VIIIE modus voor vanwege de finale cadens sol, waar E, G381 en G376 de IIIe modus psalm geven vanwege het deuterus-karakter (intr "Victricem" en comm "Christus resurgens", GT 207 en 208). In één geval (intr "Deus dum egredere-ris", GT 244) volgt GT de IIIe modus van E waar G381 en G376 de VIIIE modus voorschrijven. De sol is de gehele antifoon door belang-rijk en de mi verschijnt pas op het laatst! Voor de communio "Tu Domine servabis" heeft alleen GT (95) de IIIe modus, E de IVe (we-gens veelvuldig gebruik van la en sol) en G381/G376 de VIIIE modus (omdat de sol vooral in het begin belangrijk is).

c. de reciteertoon of structuurtoon van de antifoon

Wanneer de si in de antifoon belangrijk is, moet ook de reciteer-toon van het psalmvers op deze si gezongen worden. Een reciteertoon, waaronder zich een grote terts bevindt, komt voor in de Ie (la), IIIe (si) en VI (la) modus. Deze drie modi vormen één familie en het is daarom niet verwonderlijk dat bijvoorbeeld de communio's "Principes" (GT 530) en "Passer" (GT 306) als Ie modus in het GT staan afgedrukt, maar in alle genoemde St. Gallen-handschriften een psalmvers in de IIIe modus toebedeeld hebben gekregen, en de als VIe modus afgedrukte communio "De fructu" (GT 329) eveneens met een IIIe modus-psalm staat genoteerd in de manuscripten.

GT	E	G381 en G376	aantal gevallen		
			intr	comm	totaal
III	III	III	23	5	28
III	IV	IV	2	2	4
VIII	III	III	1	1	2
III	III	VIII	1		1
III	IV	VIII		1	1
I	III	III		2	2
VI	III	III		1	1
totaal onderzochte gevallen			27	12	39

Wat de modus betreft zijn G381 en G376 in deze tabel eensluidend. Bij de introitus is het GT voor 85% eens met de manuscripten, bij de communio slechts voor 42%. Voor het onderzoek naar de midden-

cadens (mediatie) van de IIIe psalmtoon blijven derhalve 34 gevallen over: 25 maal introitus en 9 maal communio.

3. De "cadence tonique" in de eerste vershelft

In tegenstelling tot de "cadence cursive" op het eind van de laatste vershelft waar altijd de laatste vijf lettergrepen dezelfde noten hebben, past de middencadens zich aan het woordaccent ("tonique") aan. Bijvoorbeeld in de communie-psalm 33:

V2. Benedicam domino in	óm- ni	témpore
V4. Magnificate	Dómi-num	mé- cum
V9. Gustate et videte quoniam su-	ávis est	dó-minus
V16. Oculi domini	sú- per	iús- tos

Afhankelijk van het aantal (òf één òf twee) onbeklemtoonde lettergrepen volgend op elk der twee laatste accenten, wordt de melodie aangepast. Voor deze studie zijn alle IIIe modus psalmversen uit de eerder genoemde manuscripten onderzocht, voornamelijk op deze middencadens en de relatie met de twee woordaccenten: totaal 149 mediaties, elk met twee accenten, die elk weer ritmisch - ∪ ∪ of - ∪ uitgevoerd kunnen worden. De in de verschillende handschriften voorkomende psalmteksten komen bij de introitus veelal overeen, bij de communio kunnen de teksten nogal eens verschillend zijn.

a. Het voorlaatste accent

Voor zover uit het gebruik door de St. Gallen-handschriften (E, G381 en G376) van tractulus en virga de toonhoogte af te leiden is, zouden de volgende noten bedoeld kunnen zijn op het voorlaatste accent: (de getallen geven het aantal gevallen weer):

. het ritme - ∪ ∪ zoals op "dó-mi-num" en "(su-)á-vis est"

	E intr	E comm	G381	G376
re si si	4	1		10
re do do	3		22	1
re si si of re do do	2			3
re do si		1		
re do si of re do do		1		
re do (zie opm.)			2	

opm. tweemaal komt in G381 het woordaccent niet overeen met het muzikale accent: "..domini celí firmáti sunt" en "..seculum quíá fecísti".

. het ritme - ∪ zoals op "óm-ni" en "sú-per"

	E intr	E comm	G381	G376
re si	6	2		19
re do	7	3	54	6
re do waarschijnlijk	2			

b. De voorbereidende lettergreep vóór het voorlaatste accent

De reciteertoon si op de woorden die voorafgaan aan het voorlaatste accent, kan vroegtijdig verlaten worden doordat er één do geschreven wordt op de laatste onbeklemtoonde lettergreep vóór het voorlaatste accent, bijvoorbeeld: "Benedicam domino in ómni témpore"; op de syllabe "in" wordt dan een do geschreven in:

E: alléén 2 maal in een communio; niet in een introitus.

G381: altijd!

G376: niet duidelijk uit de neumen af te leiden.

Ook in andere manuscripten, zoals Chartres 47 (10e eeuw), komt dit voor. Het handschrift Beneventum VI-34 gebruikt immer een si op bedoelde lettergreep, gevolgd door een pes do-re op het voorlaatste woordaccent. De daarop volgende lettergreep of twee lettergrepen tussen de beide accenten is hier altijd do, overeenkomstig G381 (zie beide tabellen hierboven 22 + 54 gevallen).

c. Het laatste accent en het gebruik van de clivis

In de Vaticaanse druk heeft de mediatie van de IIIe modus psalmodie altijd een clivis op de voorlaatste lettergreep van elk eerste halfvers, ongeacht het ritme. De handschriften spreken dit duidelijk tegen.

Einsiedeln

In slechts 6 van de 32 gevallen komt in dit manuscript de clivis op het woordaccent voor, en dan nog alléén wanneer na het accent nog één lettergreep volgt; 5 hiervan worden voorafgegaan door twee accentloze syllaben, bijvoorbeeld GT 343, onder de derde balk bijgeschreven: "Magnus dominus et lau-dá-bi-lis ní-mis". Alle andere woordaccenten hebben nooit een clivis. Van de 8 gevallen waarin na het accent nog twee syllaben volgen, hebben er 5 de clivis op de voorlaatste onbeklemtoonde syllabe en een si op het woordaccent, bijvoorbeeld GT 249: "Benedicam domino in óm-ni tém-po-re". In een communio-vers schrijft E in geen enkel geval waar dan ook een clivis.

St. Gallen 376

Hier komt noch in de introitus noch in de communio de clivis voor. Slechts éénmaal komt een cephalicus op het laatste accent voor, die derhalve gezien moet worden als een liquescerende tractulus.

St. Gallen 381

De clivis komt hier nooit voor op een accentloze syllabe. In slechts 2 van de 78 gevallen komt de clivis wel voor en dan nog tweemaal op dezelfde tekst: "Beati immaculati in vi-a". In beide gevallen heeft het daaropvolgende tweede vers van de psalm op het overeenkomstige accent weer een tractulus si!

Beneventum VI-34

Beneventum gebruikt consequent si op het laatste accent, een pes si-do op de slotlettergreep (geen tristopha) en een si op de daar eventueel tussenliggende syllabe.

Voor zover uit het gebruik door de St. Gallen-handschriften van tractulus en virga de toonhoogte af te leiden is, zouden de volgende noten bedoeld kunnen zijn op het laatste accent:

. het ritme - ∪ ∪ zoals op "tém-po-re" en "dó-mi-nus"

	E intr	E comm	G381	G376
si si do-do-do	5	1	17	10
si si-la do-do-do				
si do do-do-do		1		
onduidelijk		1	3	1

. het ritme - ∪ zoals op "mé-cum" en "iús-tos"

	E intr	E comm	G381	G376
si do-do-do	10	5	56	26
si-la do-do-do	6		2	
do do-do-do	1			
onduidelijk	2			2

4. Reconstructie

Voor de reconstructie van het volledige vers, is behalve van het voorgaande tevens gebruik gemaakt van Beneventum en Albi. Voor het einde van de laatste versheft geven de St. Gallen manuscripten de volgende mogelijkheden:

	E intr	E comm	G381	E376
tractulus	2	6	3	3
pes quadratus	9	2		1
pes quassus	11		30	28

Veel overeenstemming over deze slotneum vertonen de handschriften niet. Slechts twee communicio's hebben in alle manuscripten dezelfde tractulus: "De fructu" en "Scapulis".

Ps. 33

Varianten: G381 E/G376 E↑of↑

V2. Be-nedicam domino in óm- ni témpore,
V4. Magnifica- te dó-mi-num mé- cum,
V9. Gustate et videte quoni-am su- á-vis est dó-minus,
V16. O-culi do-mi- ni sú- per iús- tos,

semper laus e- ius in o- re me- o.
et ex- al-temus nomen e- ius in id- ipsum.
be- a- tus vir qui spe- rat in e- o.
et au-res e-ius in pre- ces e- o-rum.

Fred Schneyderberg

De benedictijner monnik Dom Hans van der Laan is niet alleen de ontwerper van de kloosterkerk van de abdij van Mamelis bij Vaals, hij is ook de auteur van het boekje 'Het vormenspel der liturgie', waarin hij een heldere theorie ontvouwt over het wezen van de liturgie en haar plaats in de samenleving.

Uitgaande van het bijbelse scheppingsverhaal, waarin wordt beschreven hoe God als laatste de mens schiep, een levend wezen dat zich van de rest van de natuur onderscheidt door het bezit van het verstand, behandelt Van der Laan de drie kaders waaraan het menselijk leven deel heeft: natuur, maatschappij en liturgie. Hij spreekt over de mens in de eerste persoon meervoud, de 'wij-vorm'. Daarmee bereikt hij enerzijds dat het betoog dat hij houdt niet een afstandelijk geheel is vanuit de optiek van een waarnemer van buitenaf, maar een visie van iemand die deel uitmaakt van en betrokken is bij de groep waarover hij spreekt. Anderzijds bereikt hij ermee dat de lezer zich ook tot de groep rekent. Daardoor staat deze tevens in het middelpunt van de belangstelling en wordt hij aan het denken gezet.

Drie kaders

De drie kaders die Van der Laan onderscheidt, zijn weliswaar als eenheden te beschouwen, maar ze zijn altijd op elkaar betrokken. De maatschappij kan niet bestaan zonder de natuur en de liturgie niet zonder de maatschappij. Alle drie staan ze in betrekking tot elkaar. De verbindende schakel tussen deze kaders wordt gevormd door de mensen.

Als levende wezens maken mensen deel uit van de natuur. Wij bewegen ons in de natuur, wij voeden ons met dingen uit de natuur, wij kleden ons en bouwen huizen met onderdelen van de natuur. Daarmee functioneren wij mensen als sluitstuk van de schepping: we gebruiken ons verstand om de wereld voor onszelf bewoonbaar en beheersbaar te maken. Zodoende is het mogelijk om de mens te zien als een schepper-in-het-klein: zoals God heer en meester over het heelal is, zo is de mens heer en meester over de wereld. Deze analogie heeft echter beperkingen. Wij mensen zijn niet in staat nieuwe dingen te scheppen uit het niets; daarvoor zijn wij altijd aangewezen op de grondstoffen die de natuur ons aanreikt. Ons scheppen is dus niet meer dan een vervormen van dingen uit de natuur.

Ook in een ander opzicht zijn wij mensen beperkt ten opzichte van de Schepper: wij kunnen onze verstandelijke vermogens niet gebruiken zonder daarbij gebruik te maken van de beelden die wij door zintuiglijke waarneming vormen. Op die manier krijgen wij inzicht in de ons omringende wereld. Bovendien kunnen we ons met deze beelden een inzicht vormen in onze relatie tot de Schepper. Immers, zoals God Schepper is van het heelal, zo zijn wij mensen scheppers-in-het-klein. Deze analogie stelt ons in staat een beeld te krijgen van de hogere wereld en zo te komen tot de beschouwing van de enkelvoudige waarheid.

Voor de tweede keer hebben wij nu de term 'analogie' ontmoet. Deze term staat voor een denkpatroon, dat tegenwoordig niet (meer) zo gangbaar is. Het is echter wel noodzakelijk voor een juist begrip van de liturgie, omdat de analogie ten grondslag ligt aan de structuur van ons bestaan, dat naar Gods beeld en gelijkenis is geschaapen. Kern van dit denkpatroon is de vergelijking, uitgedrukt door

het woord 'zoals', of de woorden 'zoals...zo'. Een vergelijking is alleen mogelijk als er een zekere gelijkenis bestaat tussen de te vergelijken objecten. Daarnaast is er ook sprake van een verschil, zoals in het geval Schepper-in-het-groot tegenover Schepper-in-het-klein.

Natuur-maatschappij-liturgie

Door gebruik te maken van de natuur om dingen te 'scheppen' communiceren mensen met de natuur. Daarnaast bestaat er de communicatie tussen de mensen, die plaatsvindt in het maatschappelijk verkeer. Deze communicatie begint al met het geven van een vorm aan bepaalde elementaire levensbehoeften, zodat voor de medemensen duidelijk is dat de afgeperkte ruimte om in te wonen een huis is, en dat alles wat ons beschut tegen weer en wind kleding is. Deze dingen noemt Van der Laan functionele vormen. Ze zijn bedoeld als gebruiksvoorwerpen die de menselijke beperkingen aanvullen met gebruik van een beperkt aantal vormen ten opzichte van de oneindige vormenrijkdom van de natuur.

Een stap verder gaan de mensen, wanneer zij gebruik maken van de expressieve vormen, die bovendien de geest informeren. Zij geven de natuur op voor mensen bevattelijke wijze weer met gebruikmaking van materie, grootte en vorm. Deze trits is ontleend aan de natuur. Een voorbeeld van een expressieve vorm is het onderscheid dat mensen hebben gemaakt tussen onderkleding en bovenkleding.

Via de functionele en expressieve vormen communiceren mensen met de natuur en met hun medemensen. Daarnaast is er de communicatie in de beperkte zin van het woord, door middel van taal, gebaren en symbolen. Met behulp van stoffelijke vormen die geënt zijn op expressieve vormen communiceren mensen. Kenmerkend voor deze monumentale vormen is, dat de directe functie eraan is onttrokken. Ze zijn ontwikkeld door afspraak en conventie door de mensen en bestaan uit symbolen, bewegingen, geluiden en het schrift. Een voorbeeld van een monumentale vorm is de toast die wordt uitgebracht met drank die niet in eerste instantie is bedoeld om de dorst te lessen.

Door de drie vormenwerelden van de maatschappij - functionele, expressieve en monumentale vormen - maken wij mensen een presentatie van de schepping in de maatschappij op een voor ons bevattelijke manier. Zodoende ontstaat naar analogie van de grote kringloop van de schepping een kleine kringloop van de 'her-schepping'.

Het derde en hoogste kader waaraan mensen deelhebben is de liturgie, het gezamenlijk danken en eren van God. In de liturgie vindt communicatie plaats met de Schepper; het grote reële beeld van de schepping wordt er in een teken samengevat. Zoals de monumentale vormen de maatschappij afsluiten, zo sluit de liturgische vormenwereld die van natuur en maatschappij af. De kleding, het vaatwerk, en de bouw worden aan de samenleving ontleend en teruggebracht tot enkele typische woorden en handelingen in een gebouw dat niet bedoeld is om in te wonen, maar om het samenzijn met God uit te drukken. De liturgie is in haar geheel een teken (een supra-monumentale vorm). Alle maatschappelijke vormen treden er op in gezuiverde staat als teken van godsdienst. Er zijn functionele tekens (b.v. meubilair), expressieve tekens (b.v. het kerkgebouw) en monumentale tekens (b.v. de liturgische kleding) te onderscheiden. Door een zegen zijn gebouwen, gewaden en voorwerpen bestemd voor de liturgie. Het bijzondere van de liturgie is dat ook de functionele en expressieve vormen der maatschappij tot teken worden verheven: het zijn allemaal tekens geworden, op één lijn met de monumentale vormen van de maatschappij. Het zal duidelijk zijn, dat liturgie die op deze wijze wordt beschouwd, veronderstelt dat ook de natuur, de

maatschappij ende mensheid op deze manier wordt gezien. Alleen dán kan men tot een juist begrip van de liturgie komen.

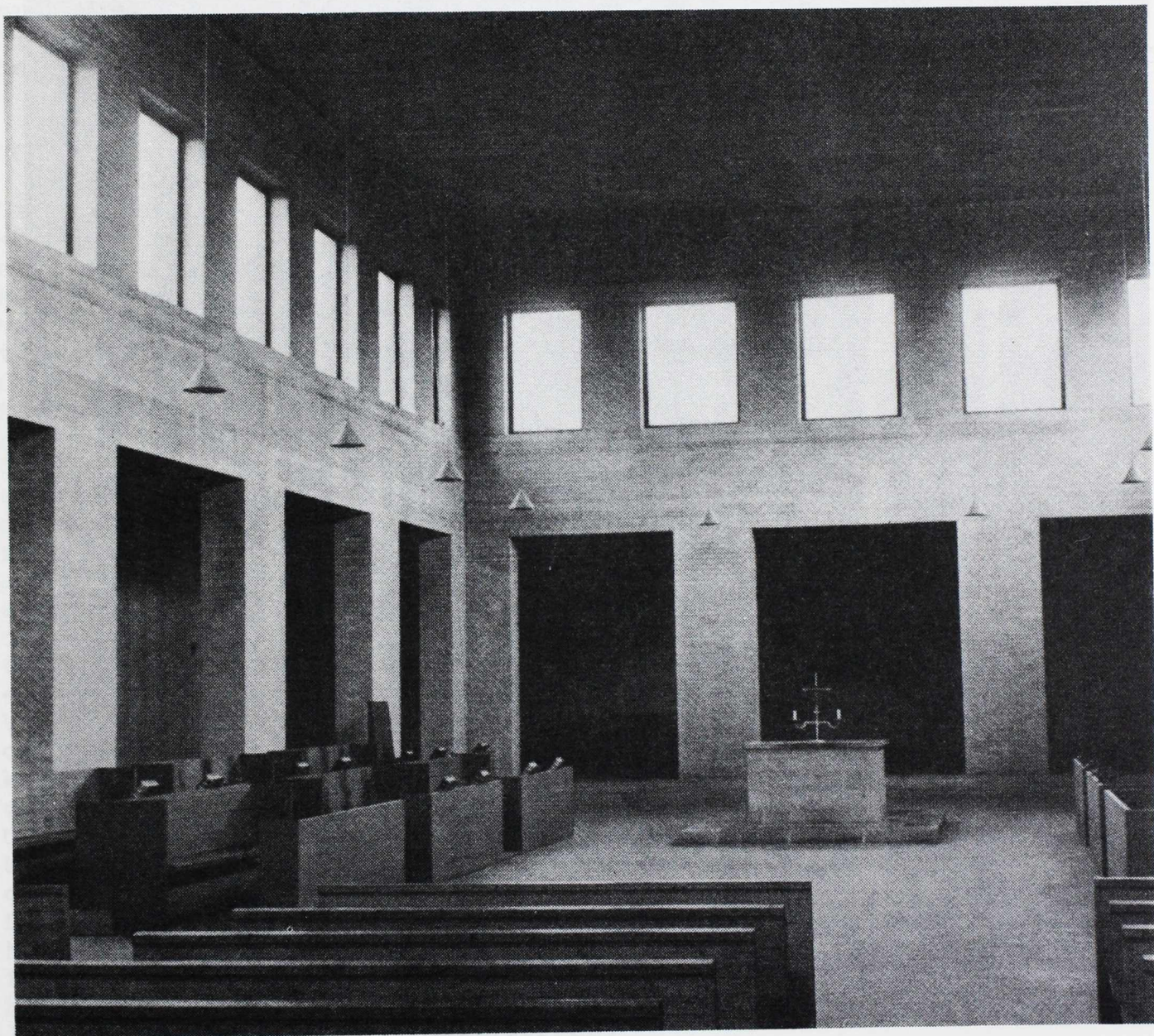
De analogie waarmee het boek eindigt is die van de zichtbare en onzichtbare dingen. Daaraan voorafgaand stelt Van der Laan nog eens duidelijk dat analogie alleen mogelijk is wanneer in elke soort iets wordt herhaald wat in het geheel voorkomt. Op die manier komt het karakter van het geheel terug in ieder individu. Zoals het geheel achtergrond is van het individuele deel, zo is de gehele wereld van zichtbare dingen achtergrond van de wereld der onzichtbare dingen

Zoals in onze zichtbare liturgie alles teken is, zo is voor de onzichtbare wereld al het zichtbare liturgie. Eén grote liturgie, zoals het boek Openbaring die beschrijft. Tegen deze achtergrond kunnen wij komen tot de beschouwing van de enkelvoudige waarheid.

Ton Tromp

Dom H. van der Laan, Het Vormenspel der Liturgie, Brill, Leiden 1985, 102 pag., fl. 30,--

Dom van der Laan zette eerder zijn visie op de liturgie uiteen in het tijdschrift Kerkoraal, jaargang 3 (1978) pp. 7-13 en 24-32. Dit tijdschrift was de voorloper van het Tijdschrift voor Gregoriaans, losse nummers van oude jaargangen zijn nog leverbaar.

Abdy St. Benedictusberg te Vaals

L' Abbaye Saint Pierre de Solesmes

(Deze redevoeringen zullen in vier achtereenvolgende afleveringen geplaatst worden)

Redevoeringen uitgesproken in de Académie du Maine tijdens de ontvangst van Dom Jean Claire door de Heer Graaf Celier. I.

Op 4 december 1982 hield de Académie du Maine een openbare zitting in de zaal van de departementale raad in de prefectuur van Laval; tijdens deze zitting introduceerde de Heer Graaf Jacques Celier, president van de vrienden van Solesmes, Dom Jean Claire, waarbij hij de werkzaamheden in herinnering riep die te Solesmes voor het herstel van het Gregoriaans werden verricht.

TOESPRAAK VAN DE HEER GRAAF JACQUES CELIER

Het is een eeuwenoude traditie van de Académie Française, indien mogelijk een maarschalk van Frankrijk uit te nodigen in haar kring zitting te nemen, liefst een kerkelijke hoogwaardigheidsbekleder - bij voorkeur een kardinaal - en in elk geval een of meer hertogen van den bloede; en onze Provincie mocht er enige decennia geleden trots op gaan, als haar vertegenwoordigers onder de koepel zowel de hertog de la Force, historicus, te hebben afgevaardigd, alsook kardinaal Grente, die naast zijn literaire activiteiten zich ook nog de stichter mocht noemen van de Académie du Maine.

Zo deelt ons Genootschap met dat van de Quai Conti het privilege gesticht te zijn door een prins der Kerk. En ook al is haar geschiedenis twaalf maal zo kort, ook al heeft zij nog nooit zo'n uitgezocht gezelschap van de glories van Frankrijk bijeengebracht, ook al stelt zij niet de regels op voor onze schone taal, ook al beschikt zij niet over een historisch paleis en ook al bekroont zij niet eer en deugd (1), de Académie du Maine heeft niettemin haar tradities; en daaronder is een van de stevigst gevestigde, altijd een monnik van de Abdij van Solesmes onder haar leden te tellen. Vanaf haar ontstaan nam zij Dom Gajard, de koorleider, in haar kring op, wiens autoriteit op het gebied van het Gregoriaans overal erkend werd. Na diens dood nodigde zij Dom Oury uit, die luister bijzet aan de geschiedkundige traditie der Benedictijnen; en toen Dom Oury een opdracht ontving die hem aan de Verenigde Staten bond, bent U, mon Père, na Dom Gajard de koorleider van Solesmes, zo welwillend geweest temidden van ons zitting te komen nemen.

Deze traditie heeft eigenlijk geen rechtvaardiging nodig; men behoeft maar de historische rol van de zwarte monniken in herinnering te roepen bij de vorming en ontwikkeling van de Maine, hun werkzaamheid bij de ontginning en vruchtbaarmaking van de aarde, hun scholen, hun bibliotheken en bouwwerken.

De oude priorij van Solesmes, door Dom Guéranger hersteld, kort daarna tot abdij verheven en moederhuis geworden van de Franse Congregatie, vormt in onze provincie een belangrijk centrum waarvan de uitstraling over heel de wereld merkbaar is door de stichtingen die ermee verbonden zijn, door de leerstellige en historische werken die er het licht zien en misschien vooral door het werk aan het herstel van de traditionele liturgie en het Gregoriaans dat er verricht wordt.

Ons Genootschap, dat is gewijd aan de bevordering van de cultuur en van de letterkundige, wetenschappelijke en artistieke werken in de

twee departementen van de Sarthe en de Mayenne, zou onvolledig zijn, als zij niet kon rekenen op de steun van deze spirituele en intellectuele haard, de abdij van Solesmes, die wij dankbaar zijn dat zij daadwerkelijk die voor ons zo kostbare traditie is toegedaan.

Te Tarbes bent u, mon Père, in 1920 geboren, uit een familie van officiers, en het toeval der inkwartieringen zorgde dat u uw studies in verschillende steden moest voortzetten vooraleer u te Parijs, op het Lyceum Janson-de-Sailly, in 1937 kon afsluiten. Vervolgens hebt u te Louis-le-Grand de twee voorbereidingsjaren gedaan aan de Ecole Normale Supérieure, en terzelfdertijd behaalde u in 1939 een licentiaat filosofie. Maar op dat moment kreeg u ernstig met uw gezondheid te kampen, zozeer dat u niet werd gemobiliseerd. Later kreeg u de kans aan verplicht dienstwerk te ontsnappen. In 1942 hervatte u uw werkzaamheid als docent in de letteren aan het College Sainte-Barbe, terwijl u tegelijkertijd een filosofie thesis voorbereidde, handelend over Pascal - waarop u in 1944 afstudeerde. Parallel daarmee ondernam u muzikale studies aan het Institut grégorien van Parijs.

In oktober 1944 trad u in de Sint-Petrusabdij van Solesmes in; u deed er uw professie in 1946, en werd priester gewijd in 1951. Van toen af aan heeft u zich helemaal aan het Gregoriaans gewijd en u gold als snel als een autoriteit op dit gebied: in 1953 werd u secretaris van de Revue Grégorienne, in 1964 consultor van het Consilium, een Romeins orgaan met de opdracht de hervorming van de liturgie door te voeren; in 1964 tot 1967 was u lid van de Commissie van muzikale experts bij het Franse episcopaat. In 1971 werd u koorleider van Solesmes; in 1972 kreeg u de leiding van de Gregoriaanse plaatopnamen. In 1975 werd u benoemd tot lid van de Administratieve Raad van het Centrum voor Gregoriaanse Studies te Sénanque, een orgaan dat door het Ministerie van Cultuur in het leven geroepen is. Tenslotte heeft u zowel in de Etudes grégoriennes alsook in de Revue Grégorienne talrijke werken gepubliceerd betreffende het Gregoriaans en vooral de modaliteit.

U bent, mon Père, de voortzetter van het werk dat door Dom Guéranger is ondernomen, volbracht door Dom Pothier en daarna door Dom Mocquereau, en vervolgd door Dom Gajard. Sta mij toe dat ik ondanks mijn persoonlijke ontoereikendheid maar met behulp van de werken van Dom Pierre Combe en van uw eigen geschriften heel in het kort de beginselen, de methode en de voornaamste fasen uiteenzet van het herstel van de Gregoriaanse zang.

- 1) De Franse tekst luidt: "si elle ne couronne pas de rosières". In de Franse plattelandsfolklore bestaat er hier en daar een ceremonie waarin "la rosière", een deugdzaam jong meisje, wordt gekroond. (Noot v.d. vert.)

wordt vervolgd

Eindhovenens Gregoriaans Koor

De Schola, zoals ze nu opereert, ontstond vanuit een parochiekoor, doordat in de zestiger jaren de Gregoriaanse zang veelal uit de kerken begon te verdwijnen.

Het koor stelt zich ten doel het Gregoriaans daar uit te voeren waar het behoort: in Eucharistievieringen en officies; enkele malen per jaar wordt een concert gegeven.

Onder leiding van Piet Mennen, leerling van dr. Jos Lennards, zingt de uit een twintigtal zangers bestaande ambulante groep enkele keren per maand, op uitnodiging meestal, missen in kerken in en om Eindhoven. Hier en daar eens completen of vespers. Steeds wordt geprobeerd om alle aanwezigen zoveel mogelijk te laten meezingen. Sommige van deze diensten werden door de KRO-radio en TV uitgezonden. Op 16 november a.s. staat weer een TV-uitzending op het programma.

De schola cantorum verzorgde ook Eucharistievieringen in 's-Hertogenbosch, Utrecht, Mechelen, Maastricht, Cornélie-Münster, Venlo, Nijmegen en vele andere plaatsen.

Tijdens de Goede Week en Pasen 1983 zong - in het kader van het Heilig jaar het Eindhovenens Gregoriaans Koor in Rome: het hoogtepunt van alle activiteiten. Deze ervaring van o.a. Witte Donderdag in de St.Pieter en Paasmorgen op het St.Pietersplein, tijdens de pausmis, heeft een grote indruk op de koorleden gemaakt.

Naast de gewone activiteiten staat het maken van een professionele band op het programma dit jaar. Kopieën op cassette-bandjes worden dan onder belangstellenden verspreid.

"Als ambulante schola bestaan we ruim 15 jaar.
En wat over 15 jaar"?"

De repetitie-avond is op donderdag van 19.00 tot 20.30 uur in de Judas Taddeuskerk in Eindhoven.

Oirschot, april 1986

Piet Mennen
04997-73237

Gramfoonplatenbespreking Gregoriaans uit Hongarije

Een tiental jaren geleden begon het label Hungaroton met de uitgave van een serie platen onder de verzamelnaam Magyar Gregorianum. Of het vanaf het begin in de bedoeling heeft gelegen er een serie van te maken, is niet duidelijk: de eerste plaat draagt geen serienummer, de overige wel. Het aantal breidt zich nog steeds uit.

De eerste plaat bevat een aantal gezangen voor de Kersttijd, o.a. de antifoon Ave Spes Nostra, de hymne Veni Redemptor Gentium, het Invitatorium Christus natus est en de stamboom van Christus. De hoes is zilverkleurig en vertoont uiter-aard een afbeelding van een kerk in de sneeuw; bij de plaat bevindt zich een uitgebreid vouwblad met tekst en toelich-ting. De opname is goed, alleen aan het begin is toegegeven aan de modezucht, vanuit de verte op te komen.

Opvallend is de mooie koorklank, vooral bij de jongensstem-men; met groot gemak worden de vaak moeilijke neumen en me-lismen gezongen, het blijkt dat de koorleiders alles goed in de hand hebben. De melodien klinken ons zeer bekend in de oren, maar we horen toch duidelijk Slavische en Oosterse invloeden. In de 16e eeuw is door de invallen van de Turken veel verloren gegaan; toch blijkt uit de nog aanwezige hand-schriften, dat er een rijke traditie geweest moet zijn. De-ze overgebleven documenten zijn des te waardevoller, want de aan de folklore nauw verwante gedramatiseerde processies, het vraag- en antwoordspel en de refreingezangen maakten het binnendringen van folkloristische, ritmische en zelfs aan de dans verwante elementen mogelijk. In de handschriften ble-ven tevens de eerste sporen van meerstemmige muziek bewaard.

De wijze van zingen vertoont enige overeenkomst met de ma-nier die het resultaat is van semiologisch onderzoek, wat de plaat erg interessant maakt.

De plaat: Hungaroton LPX 11477 sluit met een in het Hongaars gezongen Te Deum.

W. Mahieu

Dirigentenkursus Amici Cantus Gregoriani '85 - '86.

Verslag van een kursist.

13 Liefhebbers, zangers en dirigenten, t.w. 6 dames en 7 he-ren, volgden van september 1985 tot april 1986 de dirigen-tenkursus van de Amici Cantus Gregoriani, de landelijke ver-eniging welke zich inzet voor een hernieuwde beleving van het gregoriaans in de liturgie.

Onder de bezielende leiding van Zr. Marie-Louise Egbers werd de oude Katholieke kerkmuziek, voor sommigen van ons al zeer vertrouwd, voor anderen wat minder, in al haar facetten diep-gaand bestudeerd. Uiteraard werd er gezongen en gedirigeerd, maar ook een flinke portie theorie werd ons deel.

De diverse vormen en gezangen werden in hun liturgische kontekst besproken. Uitvoerig werd ingegaan op modaliteit en ritme. Een viertal gastdocenten behandelde specialistische onderwerpen. Martin Polspoel wist ons twee avonden te boeien met zijn betoog over de ontcijfering van de manuscripten. Hij behandelde de restauratiegeschiedenis vanaf de stichting door Dom Guéranger van de abdij van St. Petrus te Solesmes in 1830. Ook de verschillende opvattingen over de interpretatie van de handschriften kwamen aan de orde. Jan Boogaarts begon zijn inleiding op de Westeuropese cultuur met een definiering van het begrip ritme als een op- en neergaande beweging van spanning en ontspanning. Een beweging welke altijd meervoudig gelaagd is. Vervolgens toonde hij aan hoe dit ritme, hoe deze beweging alle aspecten van het leven, alle aspecten van onze cultuur bepaalt en hoe alles zijn plaats vindt in de genoemde gelaagdheid. De architect Dick Pouderoyen sloot hierop aan met een referaat over de liturgische vormen. Hij maakte ons duidelijk hoe de liturgie bepaald wordt door de ruimte waarin zij gevierd wordt en hoe deze ruimten (onze kerken) op hun beurt weer passen in de kulturele kontekst van een bepaalde plaats of streek in een bepaalde periode. In de gewijde sfeer van de abdij Benedictusberg te Vaals-Mamelis, een sfeer die nog versterkt werd door het volgen van het officie in de abdijskerk, onderrichtte ons Frère Cees Pouderoyen over het ontstaan van het Gregoriaans uit enkele oer-recitatieven. Talrijke voorbeelden verduidelijkten de ontwikkeling van de modaliteiten uit deze oervormen. Een gezamenlijk gezongen Vespers vormde de feestelijke afsluiting van de cursus en benadrukte nog eens ten overvloede dat bezig zijn met Gregoriaans alleen mogelijk is binnen een liturgisch kader.

Venray, 3 mei 1986. Luuk Lahaije

Reisverslag van de studiereis naar Argentan van 31 maart t/m 5 april 1986.

De reis was georganiseerd door de Amici Cantus Gregoriani.

Er waren 14 deelnemers, waaronder de reisleader dhr. L. v.d. Winkel en de cursusleidster Zr. M.L. Egbers. Deze groep bleek in de loop van de week bijzonder plezierig te functioneren. De tocht naar Argentan ging door het heuvelachtige landschap van Normandië. Route: Arras-Abbeville-Rouen-Argentan, de stad aan de rivier de Orne, die in de tweede wereldoorlog voor 90% verwoest werd; sporen daarvan zijn nu nog aan kerken en verdere gebouwen duidelijk te zien.

In het Hôtel des Voyageurs, Place de la Gare in Argentan werd iedereen op 31 maart rond zes uur 's avonds verwacht. Voor enkele personen liep dat uit tot half acht. In dit hotel verbleven vier gasten, de andere tien waren die week in het abdijhuis. De Abbaye Notre-Dame d'Argentan lag er vlakbij en in deze abdij verliep het grootste gedeelte van de studieweek. Bij aankomst: kennismaking en diner en in het abdijhuis een kort overzicht van het lesprogramma en uitreiking van copieën die we daarbij nodig hadden. Ook het organisatieschema met betrekking tot een goed verloop van het huishouden werd toegelicht.

Kort overzicht van de lesdagen:

Het was steeds zo dat de meer theoretische lessen 's morgens vielen en het praktische gedeelte 's middags, wat inhield, dat we de psalmen en de hymnen repeteerden die we alternerend met de zusters zouden gaan zingen. Hoogtepunt van de week was dan ook het voorbereiden van de gezangen, samen met de zusters, in "le grand parloir" en de uitvoering ervan op vrijdagmiddag in de kapel. We zijn een keer persoonlijk door moeder abdis van het klooster ontvangen. Ook hebben we uitleg gehad over het maken van naaldkant. Dit kant uit Argentan dateert al uit het midden van de 18e eeuw. De zusters maken dit nog op de authentieke manier, met de hand.

De abdij van de Benedictinessen van Notre Dame is al gesticht in Almenèches in de omgeving van Argentan. Zij werd verwoest door de Noormannen en gerestaureerd in de 11e eeuw door Roger van Montgomery. De communiteit verhuisde later naar Argentan en heeft daar bestaan tot de Franse Revolutie. In 1944 is de abdij opnieuw verwoest. De tegenwoordige gebouwen zijn nieuw. Sinds 1958 leiden de zusters een contemplatief leven volgens de Regel van St. Benedictus. Zij zingen het Gregoriaans officie en volgen daarbij de handschriften van St. Gallen. Op de nieuwe reeks platen, die ze de laatste jaren hebben uitgegeven is dit nog nauwelijks te horen, omdat zij de ontwikkelingen voorzichtig volgen. Zoals bekend, zijn hun vroegere platen o.l.v. Dom Gajard opgenomen.

Toch was het steeds het totale liturgische gebeuren, dat de deelnemers inspireerde en tot rust bracht en waarop de informatie van die week gericht was.

Helmond, Agnes Pouderoyen
Breda, Kitty de Bruijn

Gregoriaans in Nijmegen

Dat de contactdag van de Gregoriusvereniging, afdeling Den Bosch, die plaats vond in het najaar 1985, op een zo indringende wijze tot resultaten zou leiden had waarschijnlijk geen der organisatoren vermoed. De werkwinkel Gregoriaans van die dag bracht een muzikaal contact tot stand tussen Zr. Marie-Louise Egbers uit Breda en de heer Louis Haver, dirigent van het Gregoriaans koor van de kerk aan de Groenestraat te Nijmegen. In deze kerk werd op zondag 27 april jl. een koren-middag georganiseerd door dat Gregoriaans koor. Twaalf koren uit de regio kwamen bij elkaar, zongen, repeteerden en genoten. Dit laatste samen met nog driehonderd belangstellenden in de kerkbanken. Onderwerp waren de gezangen uit de Goede-Weekliturgie, welke vanuit verschillende invalshoeken bekeken en toegelicht werden door Zr. Egbers. Drie groepen van koren zongen elk een gezang, respectievelijk van Palmzondag, Witte Donderdag en Goede Vrijdag. Elk onderdeel werd voorafgegaan door een gesproken inleiding en afgesloten door een door de groep gezamenlijk gezongen stuk o.l.v. Zr. Egbers. Verder behandelde deze enkele onderwerpen waarover zij gevraagd was te spreken.

De middag werd op passende wijze ingeleid door orgelspel van Joep van den Burgh: van Marcel Dupré werd ten gehore gebracht "Vexilla regis prodeunt" (op. 38, no 9) en "Jesu consôle les

filles qui lui suivent". In zijn welkomstwoord zette de heer Cor Wijgers het verloop van de middag uiteen en corrigeerde een mededeling uit de plaatselijke pers als zou het om een "concours" gaan. Niets was minder waar, men was bijeen gekomen om te zingen, naar elkaar te luisteren en vooral: wat dieper op de achtergronden van het Gregoriaans in te gaan. Een korte historische blik op de ontwikkeling van de Palmprocessie leerde ons dat deze uit Jerusalem afkomstig is, waar de Christenen reeds in de 4e eeuw de herinnering aan de intocht levendig hielden. Hierna brachten vijf koren de door hen ingestudeerde gezangen ten gehore. Gezamenlijk werd dan, met Zr. Egbers als dirigente "Hosanna filio David" gezongen. Uitgaande van het reciteren van de tekst werden de zangers, via een korte ingebouwde stemvorming, tot een subtiele ge- */ bracht. Frappant hoe zulke kleinigheden tot verfraaiing kunnen leiden. Bij de groep die de gezangen van Witte Donderdag brachten, bevond zich een studentenkoor, bestaande uit vijf dames en vier heren. Dit was in die zin een buitenbeentje, dat zij niet liturgisch verbonden zijn aan een kerk. Ook is er geen dirigent. De supervisor van het koor, Dr. B. Kahmann, stelde het koor voor en legde uit dat deze mensen een project hadden aangepakt waarbij zij op zoek waren gegaan naar de oudste Westeuropese gezangen, en zodoende terecht gekomen waren bij het Gregoriaans. Zij hadden dan ook een geheel andere uitvoeringspraktijk: vanuit een niet-liturgische, doch zuiver muzikale visie. Prachtig was het te horen hoe het ene koor fors en warm klonk, en het andere weer een zéér gevoelige voordracht had. Nadat de vier koren hun gezangen hadden laten klinken werd gezamenlijk het "Domine tu mihi lavas pedes" gezongen. Ook hier weer een repetitie. Opvallend was de aandacht waarmee de zangers en het "kerkvolk" de aanwijzingen en de uitleg van Zr. Egbers volgden. In de inleiding werd ingegaan op de psalmodie. Vanuit het recitatief werd duidelijk gemaakt hoe een psalmvers tot leven komt. Dit bleek overduidelijk toen de drie laatste koren gezamenlijk het "Popule meus" vertolkten. In het solistische gedeelte was te horen hoe dit versierd recitatief dezelfde structuur heeft als de psalmodie. Het verschil in uitvoering tussen mispsalmodie en officiële psalmodie werd in de slotmanifestatie duidelijk gemaakt met behulp van een kleine antifoon.

Omtrent het wezen van het Gregoriaans zegt Dom Gajard: De tekst is het uitgangspunt. De melodie is het officiële commentaar van de kerk op de tekst.

In zijn slotwoord dankte de heer Wijgers iedereen die aan deze middag had meegewerkt en Zr. Egbers in het bijzonder. De grote hoeveelheid informatie was voor vele aanwezigen volkomen nieuw. De aanpak van de interpretatie die op deze manier aan de koorleden en hun dirigenten werd overgebracht zou een noodzaak zijn voor elk Gregoriaans koor. De organisatie van deze middag was buitengewoon geslaagd te noemen. De belangstelling was groot en de aandacht waarmee alles werd gevolgd was een aanduiding dat men in de ontwikkelingen van het Gregoriaans sterk is geïnteresseerd. De behoefte aan dit soort activiteiten bleek bewezen.

M. Lambriex

*/ uitvoering

Gregoriaans Festival in Watou

Op 1 mei j.l. werd te Watou (B) het Tweede Festival van het Gregoriaans gehouden, bij gelegenheid van het Gregoriaans Koor aldaar, o.l.v. Bernard Deheegher.

Ongeveer 1500 deelnemers en belangstellenden overstroomden op die stralende meidag het kleine dorp Watou aan de Franse grens. Behalve in de Plechtige Hoogmis en de Vespers, welke de hoogtepunten van de dag vormden, lieten de elf deelnemende koren tijdens een morgen- en middagauditie van hun kunnen horen. Ieder koor nam een gedeelte van het Proprium tussen Pasen en Pinksteren voor zijn rekening. Tijdens de Hoogmis zong het koor van Watou de Mis "Salve Sancta Parens" en voor het Ordinarium was gekozen de Missa "Lux et Origo", voor vierstemmig koor, schola, gemeente en orgel van Adolf Wendel. De koorpartij kwam voor rekening van het Kölner Domchor o.l.v. Prof. Dr. R.S. March, S.O. Cist.

Hoewel de dag een overvol programma bood, onderbroken door een gezellige gezamenlijke maaltijd, bleef men toch tot het laatst geboeid. Het was zeer interessant om in het korte tijdsbestek van de morgen- en middagauditie de zeer verschillende benadering van het Gregoriaans door de verscheidene dirigenten te beluisteren. Verheugd kan men constateren, dat ook de jeugd aanwezig was; bij het Sint Ceciliakoor uit Poperinge was de gemiddelde leeftijd ongeveer 20 jaar, gelijkelijk verdeeld over jongens en meisjes. Er waren trouwens meer gemengde koren, hoewel de hoofdmoot toch nog gevormd werd door het traditionele herenkor. Het geheel van het gebodene was goede kwaliteit, soms minder waar men het verwachtte, en meer bij verrassing. Al met al een prachtig initiatief, dat navolging verdient, maar dan moet men over goede organisatoren kunnen beschikken. In Watou heeft men voor de tweede keer bewezen, wat men kan. Proficiat.

A. de Craen v.d. Ven.

Voor U Gelezen.

De verschillende Stichtingen voor Oude Muziek in Utrecht plus de Stichting Oude Muziek in Amsterdam hebben samen een pand betrokken aan de Mariahoek no. 6 in Utrecht. Hiermee is een Oude-Muziek-huis ontstaan, van waaruit de verschillende instellingen, te weten:

- Stichting Organisatie Oude Muziek,
- Stichting de Nederlandse Bachvereniging,
- Stichting voor Muziekhistorische Uitvoeringspraktijk Stimu,
- Stichting Oude Muziek Amsterdam,
- Stichting Musica '85,
- Stichting Vrienden van de Oude Muziek,

hun eigen doelstellingen kunnen blijven behartigen, maar tevens binnen een zeker samenwerkingsverband elkaar kunnen ondersteunen. Eén van de resultaten van dat samenwerkingsverband is het uitgeven van een volkomen nieuw blad, nl. het Tijdschrift voor Oude Muziek, waarin de vroegere Cornemuse en Stimulus herkenbaar blijven, maar waarin interessante artikelen en brede informatie op het terrein van oude muziek tevens alle kansen krijgen. De eerste twee nummers (van de vijf per jaar) zijn reeds verschenen.

In het tweede nummer wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van het programma: Holland Festival Oude Muziek Utrecht. Ook het Gregoriaans krijgt weer de aandacht:

- zo 31-8, 15.00u., Augustinuskerk, Schola Cantorum Amsterdam o.l.v. Wim van Gerven: Gezangen uit het Dodenofficie.
- Bijna iedere dag is er een liturgisch drama om 22.30 u.: 29 en 30 aug. plus 1,2,5 en 6 sept. in de Pieterskerk, 3 en 4 sept. in de Jacobikerk. U kunt de volledige folder van het Festival aanvragen op het adres: Holland Festival Oude Muziek Utrecht, postbus 734, 3500 AS Utrecht.

Ook verscheen het programma-overzicht van het Eurofestival Religieuze Muziek. (5t/m 20 sept. 1986)

Aan Gregoriaans is het volgende te beluisteren: in avondconcerten: - 12 sept.: Gregoriaans en vroege polyfonie in Engeland door "The Sixteen" o.l.v. H. Christophers.

- 13 sept.: Mariavespers van Cl. Monteverdi, waarin ook veel Gregoriaans verwerkt is. Uitvoerenden zie 12 sept.
 - Voor de luchtpauzeconcerten wordt aangekondigd -op 6 sept.: Koor van het Wardinstituut.- op 19 sept.: muziek en muziektheater uit de Middeleeuwen. Verder vermeldt deze folder: " Medio juni verschijnt ons uitgebreide programma-magazine"
- De niet-abonnementhouders kunnen die aanvragen op het volgende adres: Stichting Cultureel Centrum- Antwoordnummer 1006 - 6200 VB Maastricht.

Dit beknopte programma-overzicht maakt ook melding van bijzondere aandacht voor Joodse religieuze muziek, ook worden in die richting exposities samengesteld. Voor liefhebbers van Gregoriaans zou dit weleens zeer interessant kunnen zijn.

Het Gregoriusblad is jaargang 110 (1986) begonnen met een artikelenserie onder de titel " Modaliteiten". Deze komt tot stand door een nauwe samenwerking tussen frater C. Pouderoyen O.S.B. en Drs. J. Valkenstijn. De ondertitel luidt: "Nieuwe inzichten in de ontwikkeling der Gregoriaanse modi", waarvan de eerste aflevering het modaliteitsonderzoek behandelt tot aan Dom Jean Claire. Dit eerste artikel is zeer compact geschreven, zodat het onmogelijk is daar weer een samenvatting van te geven. Ik raad daarom de Gregoriaanse "speurders" aan, zelf te zorgen de artikelenserie in handen te krijgen. Overigens heeft frater C. Pouderoyen in Jaargang 8 (1983) van dit blad (toen nog Kerkoraal) al een tipje van de modale sluier opgelicht, toen hij in de rubriek "achtergronden" het nieuwe psalterium monasticum toelichtte. Ook dit artikel blijft lezenswaardig, maar ook moeilijk.

Zr. M.-L. Egbers.

Dirigentencursus Gregoriaans

De Amici Cantus Gregoriani organiseren een dirigentencursus Gregoriaans van 25 avonden. De lessen vinden plaats op dinsdagavond en wel te Utrecht. De begindatum is 9 september 1986. Directie en koorscholing zijn de uitgangspunten. Tevens wordt er veel achtergrondinformatie geboden wat betreft:

- liturgie en liturgische functionaliteit,
- muziektheoretische aspecten,
- stromingen en ontwikkelingen.

Verschillende gastdocenten behandelen specialistische onderwerpen. Cursusleidster is Zr. M-L. Egbers, die tevens bereikbaar is voor nadere informatie en wel voornamelijk op de vrijdagavond. Haar adres is: Catharinastraat 35, 4811 XE Breda; telefoon: 076-227103.

Kadercursus Gregoriaans

Iedere eerste maandag van de maand komt in Eindhoven een aantal dirigenten bij elkaar o.l.v. Zr. M-L. Egbers. Er wordt uitsluitend praktisch gewerkt. Alle elementen van een Gregoriaans koor leiden komen aan de orde. De groep mag niet te groot worden i.v.m. een optimale aandacht voor iedere deelnemer. Enkelen kunnen nog toegelaten worden. Zie voor verdere informatie hierboven bij dirigentencursus.

Solesmes-platen.

U weet toch dat de stroom Solesmes-platen weer op gang gekomen is? In feite zijn het geen nieuwe opnamen. Wel zijn het alle producties o.l.v. Dom Jean Claire.

Ik noem U die platen die ik bij de platenhandelaar tegenkwam:

- Requiem und Totenofficium-----SCGLX 73984
- Ostern-----,, 73985
- Benedikt: Messe und Officium-----,, 73986
- Marienfeste-----,, 73987
- Apostel und Märtyrer-----,, 74011
- Osterzeit-----,, 74012

Zr. M-L. Egbers.

Overzicht eucharistievieringen radio
(wo= uitz. i.s.m. Wereldomroep)

22 juni	Par. Maria regina Boxtel	Ned. en Lat. gezangen 12e zondag dh jaar
13	Paulusabdij Oosterhout	15e zondag dh jaar Gregoriaanse en Ned. gez.
17 aug.	Par. OLV Onbev. Ontv. Amstenrade (L)	Gregoriaanse gez. Feest Maria Tenhemelopn.

